

DETMERS militaire fiets-/wandelroute

Dit is een route met een heel divers, militair oogpunt, die de wandelaar (of fietser) langs vele fraaie plaatsen voert, die allemaal door de eeuwen heen iets te maken hebben (gehad) met de militaire geschiedenis van Eefde en omgeving.

Deze route begint en eindigt bij de voormalige Detmers Kazerne, Eefde.

Het poortgebouw huisvest o.a. de *Stichting Veteranen Oost-Nederland* (SVON), waar een verzameling uit de geschiedenis over de kazerne te bekijken is en u van een kopje koffie kunt genieten.

Stichting Veteranen Oost-Nederland

Het *Veteranen Ontmoetingscentrum Detmers Kazerne* is een ontmoetingscentrum voor jonge en oude veteranen, ex-militairen en militairen in actieve dienst. Hier vindt ongedwongen contact plaats en ook worden er gezamenlijke activiteiten georganiseerd.

Partners en de (klein)kinderen zijn ook van harte welkom. Daarnaast zal het onderling uitwisselen van informatie over allerlei zaken omtrent veteranen belangrijk zijn. De SVON werkt samen met andere ontmoetingscentra in Nederland.

Enkele 'spelregels'

- Omdat de route oorspronkelijk werd uitgezet voor wandelaars, maar zeker ook geschikt is voor fietsers, is de routebeschrijving vanuit het oogpunt van de *wandelaar* geschreven.
- Hond(en): u wordt verzocht uw hond aan de lijn te houden.
- De route is (nog) niet bewegwijzerd.
- Afval: meenemen naar huis of deponeren in een van de (helaas) zeldzame afvalbakken.
- Rustpunten: onderweg zijn verschillende horecagelegenheden voor 'koffie met iets lekkers' of lunch/diner.
- Hoewel (grote) delen over zandwegen gaan, is de route redelijk toegankelijk voor rolstoelgebruikers.
- Tip vooral voor wandelaars: omdat de route ruim 30 km is, bepaal van tevoren aan de hand van een kaart welk deel u wilt lopen.
- Verantwoordelijkheid: u loopt/fietst deze route op eigen risico. De samenstellers zijn op geen enkele wijze aansprakelijk voor opgelopen letsels, wijzigingen in de route e.d.

DETMERS militaire fiets-/wandelroute

- Start: kazerneterrein verlaten via poortgebouw.
- **Recht door lopen** tot de Boedelhofweg.
- Daarna **linksaf**.

Detmers Kazerne, Kazerneplein, Eefde

Situatie 2018: de Koninklijke Marechaussee verliet de kazerne op 31 augustus 2012. Het terrein werd al snel bestempeld tot bouwterrein als uitbreidingslocatie voor het dorp Eefde. Het poortgebouw blijft als monumentaal gebouw bestaan en zal verder functioneren als gemeenschapsgebouw. Het gaat plaats bieden aan startende ondernemers en andere maatschappelijke activiteiten. Sinds 2017 herbergt het poortgebouw het WerkAtelier, de SVON, een Legotheek (soort bibliotheek maar dan voor het welbekende LEGO) en de Eefdense Markebier Brouwerij.

Geschiedenis

De kazerne werd gebouwd kort voor de Tweede Wereldoorlog voor het 2^e Bataljon van het 18^e Regiment Infanterie. Er werden o.a. Nederlandse chauffeurs opgeleid die later dienstdeden aan het Oostfront.

Na de bevrijding waren Canadese militairen er kort gelegerd. Ook werden Nederlandse gevangenen tijdelijk hier ondergebracht.

Troepen voor de strijd in Nederlands-Indië werden hier vervolgens opgeleid, maar ook infanteristen, verplegingstroepen, reserveofficieren en koks. Ook was hier een opleidingseenheid van de luchtdoelartillerie (regiment Oranje Gelderland) tijdelijk gelegerd.

Later werd de 428 Infanterie Beveiligingscompagnie gelegerd op de kazerne. Deze eenheid behoorde tot het regiment Van Heutsz en verder zaten hier ook schoenmakerijen, zeilmakerijen, een kleermakerij, een werkplaats voor schrijfmachineherstel en een goederenmagazijn.

Na het vertrek van de Van Heutsz-militairen (hun baretembleem 'de Kemphaan' leverde hen de bijnaam 'de Kippenneukers' op), betrok het opleidingscentrum van de Koninklijke Marechaussee de legeringsgebouwen in Eefde tot aan de sluiting in 2012.

Bijzonderheidje

Op 25 januari 1979 werd de wacht van de kazerne overvallen en opgesloten. Enkele karabijnen, een FAL (een licht automatisch geweer, kaliber 7,62 mm) en wat munitie werd in korte tijd buitgemaakt. Enkele maanden later, na uitgebreid onderzoek, bleek een ontevreden ex-dienstplichtig militair een van de hoofdverdachten te zijn.

👉 Extra lusje of overslaan en bij de Boedelhof linksaf

- Bij de Boedelhofweg **rechtsaf**.
- **Doorlopen** tot kruising Schoolstraat/Kapperallee.
- **Linksaf** (Kapperallee) richting sluiscomplex.

Bezoek de sluis en bekijk het schutten van de vrachtschepen op een unieke plaats in Nederland. Tussen 2017 en 2020 wordt het sluiscomplex uitgebreid met een nieuwe, grotere sluiskolk aan noordzijde van het Twentekanaal. Ook komen er meer faciliteiten voor bezoekers.

- **Keer terug** naar de Boedelhofweg en vervolg deze tot einde (bij kruising dus **rechtsaf**).

👉 Einde extra lusje

Sluiscomplex Eefde

Geschiedenis

De sluis in Eefde behoort tot een van de grootste sluiscomplexen in Nederland en is gebouwd bij de aanleg van het Twentekanaal omstreeks 1933. Dit was een werkerschaffingsproject tijdens de grote crisisjaren. Gekscherend wordt gezegd dat het kanaal 'geheel met de hand gegraven is...' Het kanaal was cruciaal voor de economische ontsluiting van Twente, met de bijkomende voordelen voor de lokale waterhuishouding.

Tweede wereldoorlog

Gedurende WOII bleek deze sluis toch wel van groot economisch belang, voor de aan- en afvoer van goederen uit Twente en Duitsland naar de rest van Nederland. Ondanks vele gerichte aanvallen door de geallieerden heeft het sluiscomplex nauwelijks schade opgelopen. Met name in de tweede helft van 1944 zijn verschillende aanvallen door geallieerde vliegtuigen op het Sluiscomplex ingezet.

Sabotage door schippers (plotseling zinkende schepen op cruciale plekken in het kanaal) kon het kanaal maar gedeeltelijk blokkeren. Een 'gezonken' schip, beladen met een vracht zout, leverde voor heel Eefde en Zutphen een fikse handel in zout op...!

De nabijgelegen Boedelhofweg en het daarnaast gelegen kazernecomplex kregen wel genoeg van alle aanvallen: van de daar nog staande huizen had er vrijwel geen nog ruiten in de sponningen.

Toekomst

In totaal zit er een verval van ruim 6 meter in het gehele kanaal. Vandaar dat een schutsluis ook noodzakelijk is. Doordat de schepen steeds groter worden en het economisch belang groot is, is het besluit genomen om een tweede grotere sluiskolk te gaan bouwen aan noordzijde. Bouwvoorbereidingen vingen aan in 2016; afronding van alle bouwactiviteiten wordt medio 2020 verwacht.

- De Boedelhofweg **vervolgen** en de spoorbaan oversteken.

Boedelhofweg

Door de vele luchtaanvallen op het sluiscomplex van Eefde werd de nabijgelegen Boedelhofweg ernstig getroffen door bombardementen. Vooral de aanvallen op 10 en 11 december 1944 (7 doden en vele gewonden) brachten grote verliezen onder de plaatselijke burgerbevolking teweeg. De verliezen van de Duitse bezetters in de kazerne werden niet bekend gemaakt.

De weg is vernoemd naar het kasteel – 'de Boedelhof' – dat hier ooit gestaan heeft. Van het kasteel zelf is niets meer over, maar het koetshuis heeft jarenlang gediend als clubhuis voor Zutphense

hockeys, die hier hun velden hadden liggen. Momenteel wordt het koetshuis weer tot woning verbouwd en staan er diverse grote landhuizen op het voormalige kasteelterrein.

- Direct over het spoor **rechtsaf** de Wagenvoortdijk oplopen.
- Vrijwel direct **linksaf** het bos aldaar inlopen (de laan in).
- Het brede bospad **vervolgen** en **doorlopen** tot het stenen portaal in de weide (rechts), het laatste overblijfsel van Huis 't Elze.
- Bij boerderij **linksaf** en **pad volgen** tot de T-splitsing (Elzerdijk).
- **Rechtsaf** Elzerdijk op.

Huis 't Elze

Aan het eind van de Boedelhofweg aan de Elzerdijk is nog een overblijfsel van landgoed 't Elze te vinden: een parkbos met lanen en een vijver, een bruggetje en een verwaarloosde tennisbaan. Op woensdag 4 april 1945, twee dagen voor de bevrijding van Eefde, brandde het gebouw af door de vlammenwerpers van de Canadese troepen – er was immers hevig verzet van de in dit huis verstopte Duitsers. De bewoners konden nog net op tijd hun toevlucht zoeken in een onderduikhol nabij de Oude Eefse Beek. Een lokale landeigenaar heeft de zuilen van het toegangspoort laten opstellen (*zie foto rechts*) als herinnering aan het voormalige landhuis.

- Bij de kruising met de Harfsensesteeg, deze **oversteken**.
- Neem daarna de **eerste weg rechts**, de Reeverdijk (een zandweg).

👉 Extra lusje of overslaan en **rechtsaf** de Reeverdijk op

- Loop **recht door** en, na enkele honderden meters, komt u bij de Eefde Kartingbaan, met survivaltraject, klimwand en een horecagelegenheid.
- Vervolg de route door **terug te gaan** naar het vorige kruispunt waar u **linksaf** de Reeverdijk inslaat.

De Gorsse Heide

Dit was vroeger een nat heidegebied dat als 'gemeengrond' in gebruik was door boeren uit de omgeving, verenigd in een samenwerkingsverband, bekend als een 'Marke'. Schapen werden gehouden voor de lakenproductie, kruiden als gagel en jeneverbes werden gebruikt voor het bereiden van bier (het zogenaamde 'gruitbier').

Vanaf medio de 19e eeuw tot 2006 was de Gorsse Heide in gebruik als militair oefenterrein. Koning Willem I en Koningin Wilhelmina hebben er parades afgenomen. Tankgrachten, grote hekken, een

schietbaan, oefenbaan en kogelvangsters herinneren aan die tijd.

In 2009 is dit gebied 'wegens vrede' aan Stichting IJssellandschap verkocht en is nu bestemd voor de natuur.

De Gorsse Heide hoorde bij de Marke Harfsen. Het ligt in een dekzandgebied en grenst aan de IJsselvallei, beide daterend uit de laatste ijstijd. De oorspronkelijke begroeiing van deze zandgronden waren bosweiden. In de vroege Middeleeuwen hielden landbouwers schapen en runderen in deze bosweiden (moerassige en drassige gronden).

Een Marke is een onverdeeld gebied, dat door de boeren uit de nabijgelegen buurtschappen gezamenlijk werd gebruikt en onderhouden. Een Markebestuur regelde dit. Rond 1880 kwam er een omwenteling door de uitvinding van kunstmest en de meeste heideterreinen werden ontgonnen (voor de landbouw). Door de militaire bestemming werd echter de Gorsse Heide bespaard.

"Het mooiste, verhevenste was om in een wilde galop over de hei te rakken!"

Meer militaire geschiedenis

In de 19e eeuw was het heidegebied al in gebruik voor militaire doeleinden door de in Deventer gelegerde huzaren. Op 26 augustus 1833 hield koning Willem 1 op de Gorsse Heide een grote wapenschouw en werden medailles uitgereikt aan 'de verdedigers der Antwerpse citadel'. Enkele 'schietebulten' (heuvels) dateren nog uit deze tijd.

Het militair gebruik is te zien op een uitsnede van de militaire kaart uit 1878. Zichtbaar is ook de spoorlijn die is aangelegd in 1865. Deze spoorlijn loopt dwars door de toenmalige Gorsse Heide, die eind 19e eeuw reikte van Gorssel tot Zutphen.

Voor de aanleg van de spoorlijn oefenden de militairen in het gebied waar op de militaire kaart 'Gorsse Heide' staat, vooral westelijk van de spoorlijn.

Omdat dit oefengebied te klein werd door de doorsnijding van het spoor, weken de militairen uit naar wat tegenwoordig de Gorsse Heide is. Op de militaire kaart uit 1878 is rechts van de spoorlijn 'de taartpunt', de huidige Gorsse Heide, te zien met in die driehoek boerderij 'Kijk-over' (gesloopt) en in de zuidelijke punt het Exerctieterrein.

In 1908 werd de Gorsse Heide formeel aangeduid als militair oefenterrein, waardoor het heideterrein bewaard bleef. Alle overige heide in het omringende gebied werd ontgonnen voor bos of landbouw.

In 2006 droeg het Ministerie van Defensie het terrein 'wegens vrede' over aan het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. Dit laatste verkocht in maart 2009 het overtollige oefen- en schietterrein, als terrein bestemd voor de natuur, aan 'Stichting Marke de Gorsse Heide', die inmiddels bezig is het gebied weer in oorspronkelijke 'arme' staat terug te brengen.

(Foto volgende pagina)

Tocht van de cavalerie Huzaren vanuit Deventer naar hun oefenterrein aan de Gorsse Heide, waar beëdiging ook plaatsvond.

- Reeverdijk **blijven volgen**.

U passeert de pistoolbaan, de 100 m karabijnbaan waarbij de bestaande kogelvanger inmiddels omgetoverd is tot vleermuisverblijf.

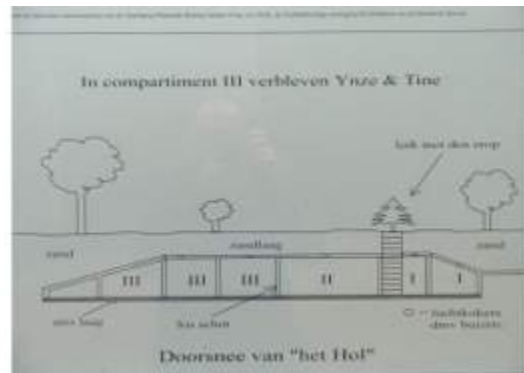
Op en rond het huidige natuurterrein de Gorsse Heide hielden vele militairen hun oefeningen en hebben daar in hun tentjes overnacht.

☞ Extra lusje of overslaan en **linksaf** Deventerdijk op.

- Kruising Deventerdijk/Reeverdijk **oversteken** en motorcrossbaan aan linkerkant houden.
- Weg **uitlopen** en bij Koekoekweg **rechtsaf**.
- Reeveerweg **linksaf** slaan en **doorlopen** tot Schepersweg. *Denk aan het verkeer en blijf in de berm lopen.*
- Schepersweg **rechtsaf** en ongeveer 250 m **doorlopen** tot aan de bordjes (links – 'GRAFMONUMENT') die wijzen op de restanten van het verzetsgraf en voormalig onderduikershol.

Verzetsgraf en onderduikershol

Twee graven op de plaats van 'het Hol' in de buurt van Harfsen, in een bosperceel bij een zandpad, naast een maïsveld. Daar ligt een begraafplaats met twee zerken van witgrijs natuursteen.

De gebeitelde namen op de zerken in het bos – *Ynze Dikkerboom* en *Christine van Heesch* – zijn duidelijk leesbaar. Deze twee onderduikers kwamen om op 14 oktober 1944 tijdens een razzia in Harfsen.

Het zijn onbekenden, maar ze symboliseren zoveel... Beide namen komen tot leven in een fraaie, persoonlijke documentaire *Liever geen bezoek* van Andries Udink: het verhaal van twee verzetsstrijders die, vermoedelijk verraden, de dood vinden in een onderduikerhol op de hei in Harfsen, de plek waar later het oorlogsmonument is geplaatst.

- **Keer terug** naar de kruising Reeverdijk/Deventerdijk (omgeving motorcrossbaan) en sla **rechtsaf**.

☞ Eind extra lusje

U gaat nu langs de voormalige handgranaatoefenbaan (linkerzijde) op het voormalige militaire terrein van de Gorsselse Heide.

- **Volg deze weg** tot aan de Gerrit Slagmanstraat, waar u **rechtsaf** slaat.

Gerrit Slagman

Met zijn beide zusters woonde Gerrit op boerderij De Zonnenberg in Harfsen aan een weg die nu zijn naam draagt. De Saksische boerderij bood onderdak aan iedereen die moest onderduiken voor de bezettende macht: onderduikers, Joden, geallieerde militairen, neergehaalde piloten en knokploegen uit de buurt.

In september 1944 verleende Slagman onderdak aan een knokploeg uit Deventer, die moest schuilen vanwege een uitgestelde wapendropping. Vermoedelijk is een van de leden gearresteerd en, na martelingen door de Sicherheitsdienst, is doorgeslagen.

In de vroege ochtend van 14 oktober 1944 werd de boerderij omsingeld door leden van de Landwacht, de Sicherheitsdienst en de (Waffen-)SS.

Gerrit Slagman, zijn beide zusters, een vriend, twee Poolse militairen, een Canadese piloot en vijf onderduikers werden gearresteerd. Het vee werd in beslag genomen en de boerderij werd in de brand gezet. Enkele verscholen en verstopte onderduikers konden zich desondanks later nog in veiligheid brengen.

Alleen al op de boerderij van de familie Slagman bevonden zich soms meer dan veertig onderduikers. Sommigen van hen waren betrokken bij de lokale verzetsgroep Laren-Noord. Ynze Dikkerboom was leider van de knokploeg Harfsen-Gorssel. Dikkerboom was een zoon van een Friese aannemer en was in het begin van de oorlog opgeroepen om voor de Duitsers te gaan werken. Hij negeerde alle oproepen, maar werd in 1942 opgepakt en naar Duitsland gebracht. Hij wist de Duitsers wijs te maken dat hij voor zijn vaders bedrijf een aantal zaken moest regelen en kreeg een week verlof. Na een week bij zijn ouders te hebben doorgebracht, vertrok Dikkerboom echter niet naar Duitsland, maar nam hij de trein naar Zutphen, waar zijn zuster Sytske woonde.

Op 10 februari 1943 kwam Ynze terecht op de boerderij van de familie Koeslag in Harfsen. Hier werkte hij als boerenknecht en hij raakte betrokken bij het verzetswerk. Niet veel later ontmoette Dikkerboom Appie Nauta, eveneens afkomstig uit Friesland. Met hem raakte hij meer en meer betrokken bij het verzet, van het in veiligheid brengen van piloten tot het repareren van radio's en het uitzoeken van terreinen voor wapendroppings.

Overdag verbleven de beide mannen bij de familie Wilgenhof van boerderij Achterkamp. 's Avonds verbleven ze in een ondergrondse schuilhut, 'Het Hol' genaamd. Deze hut was verscholen in het bos en gemaakt met delen van een werkkeet en een kippenhok en bood onderdak aan maximaal zeven mensen. Op de grond van de hut lag stro.

Met name in de laatste oorlogsjaren werkten de jonge mannen overdag gewoon op het land bij de boeren in de omgeving. 's Avonds gingen ze vaak letterlijk ondergronds in een zelf gegraven hol of op een hooizolder van een van de vele boerderijen.

In de vroege morgen van 14 oktober 1944 werd de nabijgelegen boerderij van Gerrit Slagman (De Zonnenberg) omsingeld, leeggeroofd en in brand gestoken door landwachters, SD'ers en SS'ers. Gerrit Slagman werd samen met een groot aantal onderduikers gearresteerd en afgevoerd. Daarna ging men op weg naar het ondergrondse hol. De Arnhemse Christine van Heesch was de troepen te snel af. De koerierster en vriendin van Ynze rende naar het onderduikadres om hem te waarschuwen. Beiden vertrouwden erop veilig te zijn in het goed gecamoufleerde hol, zeker in het geheime derde compartiment waarin Ynze en Christine zich verborgen hadden met belangrijke spullen en documenten. De ingang is toch gevonden (verraad?) maar niet het derde compartiment. Bij het vertrek van de soldaten werden handgranaten in het hol gegooid. Hierdoor zijn beide jongelingen gestikt en verbrand. Eind april 1945 zijn de stoffelijke resten herbegraven op de plek van het monument. Boer Gerrit Slagman overleed in april 1945 in het concentratiekamp Wöbbelin (slechts 46 jaar oud). De

beide zussen werden vrijgelaten. De boerderij is na de oorlog weer opgebouwd en een van de onderduikholen is blijven bestaan.

De boerderijen die na de oorlog herbouwd of hersteld werden, hebben alle een pannendak van roodkleurige dakpannen. Die boerderijen met zwarte pannen, zijn dus relatief gezien onbeschadigd uit de oorlog gekomen.

- **Ga door** tot de T-kruising Gerrit Slagmanstraat/Koekoekweg.
- Volg **linksaf** de Gerrit Slagmanstraat tot aan Plantageweg.
- Sla **linksaf** op de T-kruising.
- Bij de kruising met de Dortherdijk **rechtsaf**. *Denk aan het verkeer – blijf in de berm lopen!*
- **Einde Dortherdijk** sta stil bij het informatiebord rechts in het bos...

... over de aldaar gelegen vroegere V1-startbaan uit WOII. In deze buurt hadden de Duitse bezetters drie startbanen opgericht en in het bos verscholen. De geallieerden hebben deze startbanen nimmer gevonden noch kunnen bombarderen, ondanks het feit dat het verzet de locaties en de betreffende coördinaten wel hadden doorgegeven.

V1 (Vergewaltungswaffe 1)

De V1 wordt ook wel het eerste raketwapen ter wereld genoemd. De technieken van de V1 en zeker de latere V2-raketten werden na de oorlog gebruikt voor de ontwikkeling van het Apollo ruimtevaartprogramma van de Amerikanen en voor de ontwikkeling van de kruisraketten.

De V1 was het eerste onbemande straalvliegtuig (aangedreven door een straalmotor) ter wereld. Er zijn in totaal ongeveer 30.000 V1's geproduceerd, veelal door gevangenen die als dwangarbeiders, onder erbarmelijke omstandigheden, werden ingezet.

Met gevaar voor eigen leven pleegden sommigen zelfs sabotage tijdens de bouw van de V1's. De betrouwbaarheid van dit megawapen werd hierdoor steeds minder.

De V1 was door zijn vleugels een straalvliegtuig, terwijl de latere V2 een echte raket was. Het was een relatief goedkoop wapen. In 1944 werd een V1 geproduceerd voor slechts 3.500 Reichsmark (en 280 manuren!).

V1 straalvliegtuig

Startbaan V1

V2 raket

De V1 werd geproduceerd en afgeschoten vanaf eind 1943 tot begin 1945. Hij kon een maximum-snelheid bereiken van 656 km/u en had een bereik van 240 km (later 420 km). Zijn lengte was 7,90 meter met een spanwijdte van 5,37 meter. Hij woog 2150 kg en droeg een springlading van 830 kg. De motor liep op kerosine en de ontsteking vond plaats door middel van gewone bougies. Het was eigenlijk een eenvoudig, doeltreffend en daardoor afschrikwekkend wapen. De meeste V1's werden vanuit het oosten van Nederland afgeschoten op London en de Antwerpse haven. De haven was heel belangrijk voor de geallieerden en dus voor een goed verloop van de oorlog.

De V1's maakten een duidelijk hoorbaar sputterend geluid, waardoor ze door de bevolking als snel de 'vliegende koffiemolens' werden genoemd. Door de onbetrouwbaarheid stortten vele V1's echter al snel in de directe omgeving neer.

De V1's werden afgeschoten van een 46-meter lange katapultachtige installatie onder een hoek van 6°, de zgn. *Abschussrampe*. Deze diende op een vlakke, stevige ondergrond te staan, nabij een verharde weg (aan- en afvoer goederen) en waren veelal goed gecamoufleerd. Kruinen van bomen werden zelfs aan kabels weer terug in de boomtoppen gehangen, boven de hellingbanen. Na het afschieten van een V1 kon het geheel binnen 30 minuten weer afgebouwd worden. Hierdoor waren de goed verborgen en gecamoufleerde startlocaties moeilijk te vinden en te bombarderen door de geallieerden.

Volgens de Duitse gegevens zijn er 8.564 V1's naar Engeland en de haven van Antwerpen afgeschoten. Hiervan trof slechts 57% haar doel. De rest stortte eerder neer of werd vernietigd door luchtafweer, vliegtuigen, ballonversperringen, sabotage of door ondeugdelijkheid bij of kort na de lancering.

Ze werden grootschalig ingezet tussen 13 juni 1944 (een week na de landing van de troepen in Normandië) en eind maart 1945. Er zijn door de inzet van dit wapen meer dan 6.000 doden gevallen en ruim 17.000 gewonden, veelal burgers. Hierdoor werd door dit wapen veel angst gezaaid onder de burgerbevolking in met name de dichtbevolkte gebieden, juist door de onnauwkeurigheid van de V1. Van deze lanceringlocaties zijn in de oorlog geen V2's verschoten.

- Weg vervolgen **linksaf** via de Joppelaan richting Gorssel.
- Joppelaan **blijven volgen** tot in buurtschap Joppe.
- Direct **over het spoor** (voor *Bosrestaurant Joppe*) **linksaf** de Amelterweg in gaan.

Bij het Bosrestaurant kunt u een heerlijke tussenstop maken en genieten van de vele heerlijkheden op hun kaart.

- U passeert vervolgens de Huzarenlaan (rechterzijde), maar **blijf de Amelterweg vervolgen**.

10

Huzarenlaan/Kozakkenweg (Gorssel)

In 1813 galoppeerden de ruige en ongemanierde Huzaren en Kozakken vanuit het oosten ons land binnen om de Franse troepen van Napoleon te verjagen. Vrouwen, huwbare dochters en jonge dienstmaagden werden uit voorzorg verborgen gehouden, goud en andere kostbaarheden werden begraven en paarden en koeien werden naar dichte plekken in het bos geleid.

Destijds waren in Deventer aardig wat Franse militairen gelegerd. De stad werd daarom door de Kozakken belegerd en in de omringende dorpen Epse, Harfsen, Gorssel en Almen sloegen zij hun kampen op. De plaatselijke bevolking, die het zelf niet al te breed had, moest de 'bevrijders' rijkelijk voorzien van alcohol, eten en stro.

Behalve de Huzarenlaan en de Kozakkenweg (Gorssel) herinnert ook de 'Kozakkenbult' (Epse), een glooiing in het landschap aan de Kozakkenlaan, nog aan de aanwezigheid van deze vechtersbazen. De Kozakken kwamen om ons land te bevrijden van de Fransen, maar hun reputatie als barbaarse woestelingen was hen al vooruit gegaloppeerd. Ze werden niet bepaald met open armen ontvangen. En zo stonden ze al snel bekend als liederlijke, twee uur in de wind stinkende half-wilden. Zuipschuiten waren het, rokkenjagers, veelvraters en vechtmachines. Nog maar kort in Nederland en gering in aantal, maakten deze Kozakken op hun kittige steppepaardjes zoveel indruk dat ze nog steeds in talrijke volksverhalen figureren. De Kozakken waren goed getrainde en moedige ruiters, die op hun kleine

snelle paardjes plotseling opdoken achter de vijandelijke linies, dood en verderf zaaiden en even snel weer vertrokken waren. Ze voerden een eerste vorm van guerrillaoorlog.

Het waren niet bepaald fris geschoren 'huisvaders'. Eten met mes en vork was hen onbekend. Ze leefden in een echte mannengemeenschap en waren een hard en ruig leven gewend. Ze waren wel godsdienstig... Slapen in de blote lucht was hen niet vreemd en hun kleding bestond uit vele lagen over elkaar. Eten deden ze veel (desnoods rauw) en ze konden sloten drank op. Kozakken schuimden boerenhoeven af op zoek naar jenever en brandewijn, daarbij luidkeels 'schnaps, schnaps' roepend. En om duidelijk te maken dat ze honger hadden en dat hadden ze in de strenge winter van 1813/1814 eigenlijk altijd, maakten ze tot schrik van de bevolking sissende geluiden. Dat betekende dat er als de wiedeweerga een braadpan op het vuur moest worden gezet. Liefst met een flinke klont vet erin, want ze hielden van machtig eten. 'Kozak' werd al gauw een scheldwoord, wat staat voor dom, ruw, gewelddadig en aanmatigend.

Huzaren van Boreel

Dat de Kozakken niet alleen hongersnood en zuipschuiten waren, maar ook vechtjassen van formaat bewijst hun snelle opmars door het noorden en oosten van ons land. In slechts vier maanden tijd wisten slechts 1500 Kozakken ons land geheel te bevrijden van alle Franse militairen! Zo werd een grote overmacht aan Fransen in Zwolle destijds door slechts 15 Kozakken (met twee kanonnen) verdreven en zelfs achtervolgd.

- Bij de kruising van wegen **schuin rechts** de Veldhofstraat op lopen.
- Neem daarna **1e weg links** (de Kwekerijweg).
- U passeert daar een camping en restaurant *Bij Jansen en Jansen*.

Een uitgelezen plek om rustig te verpozen en te genieten van een lekker hapje en/of drankje.

- Daarna **doorlopen** tot kruising met monumentale hooiberg.
- Sla **linksaf** de Lindeboomweg in. *Denk aan het verkeer!*
- De Lindeboomweg **volgen** voorbij zwembad *De Boskoele*.
- **Steek over** bij de kruising met de Flierderweg en **volg** de Lindeboomweg.

Ruimingsactie jaren 1980 V1's en V2's (EOD)

Tussen 1950 en 1980 werden door veel gemeenten ruimingsacties opgezet om het wapentuig in de bodem te verwijderen en op te ruimen.

De uitbreidende bevolking en diverse woningbouwplannen maakten dit noodzakelijk.

Zo ook door de toenmalige gemeente Gorssel. In en rond Eefde lagen her en der ook enkele neergestorte V1's in de grond en langs de spoorlijn Zutphen-Deventer werden in de jaren 1980 grootschalige ruimingsoperaties opgezet.

De neergeschoten straalvliegtuigen van de lanceerinrichtingen aan de Dortherdijk (bij de Zessprong), in de bossen van Joppe en in de buurt van Harfsen hadden hun explosieve last veelvuldig achtergelaten.

Het embleem van de EOD toont een vallende okergele vliegtuigbom, met zwaard en lauwertak tegen een rode achtergrond. Rood symboliseert internationaal gevaar en staat voor het karakter van EOD-operaties. De bom staat symbool voor de hoofdtaak van de EOD: het onschadelijk maken van niet-gesprongen explosieven. De 3 zichtbare vinnen van de bomstaart staan voor de conventionele, chemisch-biologische en radiologische dreiging die met explosievenruiming gepaard kan gaan. De kleur geel staat voor oplettendheid, voorzichtigheid en vijandigheid. Het zwaard verwijst naar de strijd die de EOD levert met de, vaak onzichtbare, vijand. De lauwertak staat symbool voor vrede en veiligheid.

- Lindeboomweg: spoorwegovergang **oversteken** en weg **vervolgen**.
- Nét voor de bosrand ziet u zo'n 25 m van de weg af een gedenksteen (annex oorlogsmonument met een heg eromheen).

13

Gedenksteen

Deze zwerfsteen markeert het graf van de Engelse piloot, sergeantvlieger William R.S. Hurrell, die op 21-jarige leeftijd zijn leven heeft gegeven voor de vrijheid van Nederland. (Zie foto volgende pagina.) Als lid van het 175e squadron werd hij op 26 september 1944 met zijn vliegtuig, een Typhoon MN852, geraakt tijdens een verkenningsvlucht en het stortte met hem er in, hier ter aarde. Zijn lichaam is nadien nimmer geborgen, dus de plaats van neerstorten is tevens zijn graf (exacte plaats is 60 meter westelijk van de steen, dus richting spoorlijn). In 1999 werd dit monument ter nagedachtenis aan hem hier opgericht.

Vliegtuig type Typhoon

- Pad langs bosrand verder **vervolgen** en **scherp rechts** de Scheuterdijk op.
- Weer het spoor over.
- Scheuterdijk helemaal **volgen** tot N348/Zutphenseweg.
- Deze **oversteken** (*pas op verkeer!*) en route **schuin rechts** vervolgen via Jodendijk.

14 Jodendijk

Deze weg is vernoemd naar Joodse veehandelaren, die daags vóór de veemarkt door de omgeving trokken om er vee te kopen. Dat was ruim voor de Tweede Wereldoorlog. Hun favoriete stand- en pleisterplaats was de Eesterbrink, die te bereiken was via de huidige Jodendijk. De naamgeving heeft dus niets met de oorlog te maken.

- Jodendijk geheel **uitlopen** en aan het einde met de bocht mee naar **rechts**.
- Doorlopen tot verharde weg (Quatre Brasweg) en daar **linksaf**.

15 Quatre Bras

Quatre Bras is een buurtschap in de Marke Eschede in oud Eefde.

Het buurtschap dankt zijn naam aan een landhuis dat vanaf het midden van de 19e eeuw is gebouwd en Quatre Bras (Frans: *vier armen*) is genoemd, naar de ligging ervan aan een kruising van vier wegen. (De huidige plek is schuin tegenover het Chinese restaurant aan de N348 Zutphen-Deventer.)

De Franse naam is mogelijk te herleiden naar het Franse leger dat in 1795 en 1796 (tijdens de Bataafse Republiek) een kampement had op de nabijgelegen Gorssele Heide. Van hieruit werden aanvallen op Zutphen en Deventer voorbereid en uitgevoerd.

Er wordt gezegd dat keizer Napoleon Bonaparte hier in de omgeving ooit heeft overnacht...

- Daarna de volgende weg (Eefdesse Enkweg) weer **linksaf**.
Sta even stil bij de grote eik op de hoek daar.

16 Duitse uitkijkpost, hoek Quatre Brasweg/Eefdesse Enkweg

Een grote eikenboom werd voorzien van diverse metalen klampen, waardoor deze boom in WOII door de Duitsers gebruikt werd als uitkijkpost.

In juni 1944 rukten de geallieerden op door Nederland. Aan de oostzijde van de IJssel (tussen Zutphen en Deventer) werden verdedigingslijnes aangelegd, bestaande uit tankgrachten en uitkijkposten.

De Duitsers waren ervan overtuigd dat de geallieerden via de Veluwe dit gebied zouden gaan aanvallen. Maar de bevrijders kwamen echter van de andere kant...

Na de bevrijding van Eefde en Gorssel op 5 en 6 april 1945 hielden de Duitsers nog een korte tijd stand in Voorst en Wilp (westzijde

van de IJssel).

Ook de Canadezen gebruikten de uitkijkpost in deze boom om de Duitsers te kunnen bespieden.

De klimijzers zijn nog steeds zichtbaar aanwezig. Zo is de geschiedenis aan heel eenvoudige dingen nog te lezen!

- Eefdesse Enkweg (zandweg) verder **blijven volgen** tot aan fiets-/voetbrug.
- Voor de brug **rechts** de Nachtegaalstraat volgen, tot aan de Mettrayweg.
- De Mettrayweg oversteken (*let op het verkeer!*) en route **vervolgen** via Valkeweg.
- Aan het einde van de Valkeweg het voet-/fietspad (links) langs de IJssel blijven volgen...
- ... tot aan de monding van het Twentekanaal in de IJssel.

Geniet van het uitzicht en de rust hier. Neem even plaats op een van de bankjes...

- **Vervolg** pad richting nieuwe Polbrug.

17

Zutphen en de IJssel

In en rond de Middeleeuwen was Zutphen een rijke nederzetting gelegen op droge en hoge dekzandgronden, omringd door moerassige gebieden – redelijk veilig dus. Echter in 882 werd Zutphen op brute wijze overvallen door een reeks aanvallen door de Vikingen. Hierdoor ging een groot deel van de houten bebouwing van Zutphen in vlammen op.

Deze woeste noordelijke krijgers met hun snelle drakkar- en snekkenboten, voorzien van vervaarlijk uitziende draken- en slangenkoppen, hebben mogelijk overnacht voor hun aanvallen op de oevers van de IJssel aan de Eefdesse zijde. Het moerassige gebied bood bescherming voor de nacht en wild om te eten voor de strijders.

Zutphen herstelde zich van deze woeste aanvallen en de binnenstad werd nu met stenen gebouwen weer opgebouwd. Door de ligging aan de IJssel wist Zutphen (stadsrechten sinds 1190) zich welvarend te ontwikkelen. Aangesloten bij het Hanzeverbond voeren de koggeschepen over de IJssel en vervoerden o.a. laken en linnen, stenen van de stenenbakkerijen en plaatselijk gebrouwen bier. Zutphen had destijds ruim 26 brouwerijen.

Bij de monding van het Twentekanaal in de IJssel ligt aan de overzijde voormalig Fort De Pol.

18

Fort De Pol

Dit fort was onderdeel van de IJssellinie en maakte deel uit van de Zutphense vesting. Het was een *ravelijn* (vijfhoekig of redanvormig versterkt eiland in een vestingwerk om een stad). Nabij de monding van de Berkel, Polbeek en de Eefsche Beek in de IJssel, ten noorden van Zutphen was een aarden redoute met daarop een stenen ravelijn. Deze had

de functie om die zijde van de stad te verdedigen. De verdedigingswerken waren ontworpen door Menno van Coehoorn.

Nadat het fort in 1920 buiten gebruik raakte, werd op dit (destijds) afgelegen terrein tussen de inmiddels gedempte Polbeek en het Twentekanaal illegaal afval gedumpt. Pas veel later is sprake van enige registratie van de vuilstort. In eerste instantie werd het binnendijkse deel van de voormalige Polbeek met afval volgestort. De in de directe nabijheid gelegen gaten, die ontstaan waren als gevolg van zand- en kleiwinning, werden eveneens gedicht.

In 1992 is met het storten van huisvuil en slib gestopt. Vanaf toen is nagedacht over de eindafwerking van de stortplaats. Mogelijk krijgt dit gebied een recreatieve functie. Mogelijk worden hier ook enkele windturbines geplaatst voor het lokaal opwekken van stroom.

- Voet-/fietspad **blijven volgen** langs het Twentekanaal.
- Einde pad, weg **vervolgen** via de Mettrayweg.
- Onder de spoorbrug door en dan **linksaf** bospad inlopen.

U komt zo langs een oude 'schietebult' (een kogelvanger van de Huzaren) aan uw rechterhand.

- Doorlopen **links om** de voetbalvelden van sc. Eefde, over sportpark de Wolzak.

19

De Wolzak en het Wolsackse Velt

Het sportpark is vernoemd naar het oude militaire exercitieterrein 'het Wolsackse Velt' uit de veertiende eeuw. Dit park is destijds aan de gemeente Gorssel geschonken als een vrij legaat, met de voorwaarde dat daar, buiten de bestaande bebouwing, nimmer verdere bebouwing plaats mocht vinden.

Het Wolsackse Velt was een fiks natuurterrein dat behoorde tot de Marke Angeren (ca 1200-1900). Door de kastelein van herberg De Laatste Stuiver werd dit terrein verhuurd aan de Huzaren van het Zutphense Garnizoen.

Die gebruikten dit 'Velt' als trainings- en exercitieterrein. Ook was hier een 'schietebult' opgeworpen, een kogelvanger, waar de Huzaren hun schietoefeningen op konden richten.

De bult is nog steeds in het bosje duidelijk zichtbaar.

19

De rest van het terrein was moerassig en zompig. De herberg De Laatste Stuiver was al in 1300 bekend. Het was een tolboerderij, pleisterplaats en herberg met vermoedelijk een eigen bierbrouwerij, gelegen buiten de stadgrenzen van Zutphen. Reizigers die de poorten van Zutphen niet meer op tijd konden bereiken (het Poortersklokje klinkt nog steeds om 21:50 uur!), konden dan in de herberg veilig overnachten, hun paarden laten stallen en vervolgens genieten van een goed glas plaatselijk gebrouwen bier, een stevig maal en misschien zelfs enig plezier met een van de dames in de bediening...

Het was blijkbaar goed toeven in deze herberg, door de aanwezigheid van handelaren, reizigers en Huzaren...

- Einde pad, de Meijerinkstraat **oversteken** en de weg **vervolgen** via het Wunderinkpark (parallel aan het spoor) tot aan N348: Dr. Van der Hoevenlaan.

U loopt nu over het gebied dat in WOII op 5 april 1945 door de Canadezen werd bevrijd.

Dr. Van der Hoeven

Deze laan in Eefde, vernoemd naar locoburgemeester Van der Hoeven, was in de laatste dagen van WOII een scheidslijn tussen bevrijd en bezet gebied. De bevrijding van Eefde vond namelijk niet op één dag plaats. De kern van het dorp werd op 5 april bevrijd en de frontlijn liep 's avonds vanaf de Christelijke School (hoek Schoolstraat) over de dr. Van der Hoevenlaan tot aan de Rustoordlaan. Landgoed Het Spijk en Het Haveke lagen nog in bezet gebied, terwijl de andere zijde van de weg al door de Canadezen bevrijd was.

Zo kon het gebeuren dat landbouwer Hagelstein van de Dortherdijk 's avonds bij de bakker brood kwam halen en kon niet geloven dat dit al bevrijd gebied was, terwijl hij zelf thuis nog met ingekwartierde Duitsers zat. Hij wilde de Canadezen meenemen naar zijn huis, maar deze maakten hem duidelijk, dat er rust was geblazen en dat de Duitsers zelf wel mochten komen met de handen omhoog en zo niet, dan konden zij erop rekenen dat ze de andere morgen vanaf 4 uur zelf wel zouden komen kijken naar die Duitsers.

De Duitsers kwamen zich niet melden en de andere morgen ging de oorlog weer verder en werd ook Hagelstein en de rest van Eefde bevrijd.

De bewoners van de dr. Van der Hoevenlaan hebben dus één nacht op de frontlijn geleefd. Een bijzondere gewaarwording.

- **Linksaf** op dr. Van der Hoevenlaan.
- Bij kruising met Schoolstraat **oversteken** en voetpad langs Zutphenseweg blijven volgen.

U loopt nu langs de landgoederen *Het Spijk* (links; voormalig klooster, nu een woonzorgcentrum) en *Het Haveke* (19) (rechts; een herenhuis omgeven door een 14 hectare grote Engelse tuin met bos en verzorgde gazons; er zijn fraaie wandelpaden door het park dat overdag vrij toegankelijk is voor het publiek).

- Sla net voorbij Het Haveke **rechtsaf** en de oever van de Oude Eefsche Beek volgen.
- U loopt door de openbare dorpsboomgaard ('bongerd'), daarna een stukje bos tot De Blaak (verharde weg).
- **Rechtsaf** op De Blaak.
- Weg **volgen** onder het spoor (tunneltje met mozaïek); deze weg gaat over in de Kapperallee.
- Links ziet u al het poortgebouw van de Detmers Kazerne; sla **linksaf** bij de Kazernestraat.
- Na zo'n 100 m komt u bij de ingang tot het kazerneterrein en het poortgebouw.

Bij de SVON en/of de Markebier Brouwerij kunt u bijkomen van uw belevenissen met een lekker kopje koffie en/of thee of mogelijk met een andere versnapering...

Detmers: naamgever kazerne

Hendrik Detmers werd op 20 maart 1761 in Sprundel geboren en trad op zijn tiende verjaardag toe als cadet bij het Regiment Onderwater.

In 1776 werd hij vaandrig en zes jaar later luitenant. Detmers vocht in 1794 en 1795 in Frankrijk en Brabant tegen Franse troepen. Na de Franse overwinning en het uitroepen van de Bataafse republiek vertrok Detmers naar Duitsland; hij weigerde dienst te doen onder de nieuwe republiek.

Hij sloot zich aan bij andere uitgeweken Nederlandse militairen. Na een verblijf in Pruisen werden deze troepen naar Engeland verscheept, waar zij een Hollandse Brigade in Engelse dienst vormden.

De brigade werd in 1801 afgedankt en de officieren waaronder Detmers werden op wachtgeld gezet.

Toen de Fransen eind 1813 verjaagd waren en het Koninkrijk der Nederlanden ontstond, werd ook een nieuw leger opgericht. Detmers trad toe in 1814 in de rang van kolonel. Voor zijn rol in de Slag bij Waterloo in 1815 werd hij onderscheiden met de Militaire Willems Orde der derde klasse.

Einde 1816 werd Detmers bevorderd tot generaal-majoor der infanterie. Hij overleed op 7 september 1825 in Den Haag.

👉 Extra lusje

- Deze wandelroute is eventueel extra uit te breiden, met een lus aan de Zutphenseweg zijde van het Twentekanaal, vanaf het Sluiscomplex via Kapperallee.
- Sla na de laatste sluisgebouwen **rechtsaf** en het pad langs de linkerzijde van het Twentekanaal blijven volgen.

- Bij de spoorwegovergang en sportvelden **linksaf** de Damlaan in.
- Direct na de sportvelden **neem de eerste weg links**.
- Langs Huis Den Dam weg vervolgen.

20

Huis Den Dam

Hier woonde jonkheer dr.ir. E.J. Bosch Ridder van Rosenthal, die de financiën beheerde en regelde van het Nationaal Steunfonds van het Verzet. De locatie werd drukbezocht door verzetskoeriers. Van Rosenthals zoon werd later een goede (jacht)vriend van ZKH. Prins Bernhard der Nederlanden.

- **Doorlopen** tot de Kapperallee en **rechtsaf** richting Huize De Voorst, waar tijdens de oorlog vele onderduikers verborgen bleven.
 - Daarna weer terug via Almenseweg (**links**) richting de sluis en vervolgens naar Detmers Kazerne.
- 👉 **Einde extra lusje**

21

Samengesteld door *Koos Kemperman* met redactionele assistentie van *David Bloch*.

Feedback/suggesties? Graag via /knapzakrouteeefde

Detmers wandel-/fietsroute versie 9.2018